

Bacheloroppgave

Samfunnsernæring

2016

Matsikkerhet blant asylsøkere med små barn

En pilotstudie ved et ordinært asylmottak i østlandsområdet

Food security among asylum seekers with small children

A preliminary investigation at an asylum centre in eastern Norway

Kandidatnummer: 506 og 520

FORORD

Dette er den avsluttende bacheloroppgaven vår i Samfunnsnærings ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Gjennom dette studiet har vi opparbeidet oss interesse for forebyggende arbeid i forhold til mat, helse og migrasjon, blant annet i forbindelse med vår åtte uker lange praksisperiode. Der tilegnet vi oss kunnskap om hvordan man på best mulig måte kan utforme kostholdsmateriell for nyankomne innvandrere, noe som var med på å motivere oss til å skrive denne bacheloroppgaven om temaet matsikkerhet blant asylsøkere på ordinære asylmottak. Det finnes få norske studier som belyser dette viktige temaet, noe som har motivert oss til å finne ut mer om denne problemstillingen.

Vi har vært to studenter som har samarbeidet om utførelsen av denne oppgaven. Det har vært svært nyttig å ha noen å drøfte og diskutere med underveis i skriveprosessen og vi håper at dette samarbeidet kan ha bidratt positivt til oppgaven. Gjennomføringen av intervjuene, analyseringsprosessen og selve skrivingen av oppgaven har vært spennende og lærerik, men til tider også krevende. Vi har møtt mange flotte og generøse personer på asylmottaket der vi utførte intervjuene. Disse menneskene har gitt oss verdifull innsikt i livet som asylsøker og hvilke utfordringer denne gruppa møter i det norske samfunnet, særlig med tanke på kosthold og helse.

Vi vil gjerne takke veilederen vår Laura Terragni for gode råd og veiledning i forbindelse med denne oppgaven. Samtidig ønsker vi å takke vår kontaktperson på det ordinære asylmottaket for godt samarbeid og behjelpelighet i forbindelse med rekrutteringen av informantene. En ekstra takk til informantene på asylmottaket som har bidratt med uvurderlig informasjon til denne oppgaven. Begge våre familier fortjener også en takk for støtte og oppmuntring underveis i skriveprosessen.

Oslo, 31.05.2016

SAMMENDRAG

Introduksjon: Ved utgangen av april 2016 fantes det 25 271 personer boende på norske asylmottak. Den første fasen på asylmottak er ofte preget av stress og usikkerhet. Flere asylsøkere har helseproblemer som også omhandler kosthold og studier antar at det finnes utfordringer knyttet til matsikkerheten hos asylsøkere. I motsetning til andre land finnes det likevel få studier i Norge som tar for seg temaet matsikkerhet på asylmottak og det er derfor behov for mer forskning på dette feltet.

Problemstilling: Hvordan er matsikkerheten blant asylsøkere som har familie med små barn på et ordinært asylmottak i Norge?

Metode: Oppgaven baserer seg på erfaringer innhentet gjennom kvalitativ metode. Semistrukturerte intervjuer med seks kvinner ble gjennomført på et ordinært asylmottak i østlandsområdet, våren 2016.

Resultat: Resultatene viser at informantene opplever å ha fysisk og økonomisk tilgang til matvarene de og familien ønsker å spise, men at de også har tilegnet seg visse strategier for å få økonomien til å strekke til. Samtlige informanter har opplevd kostholdsendringer etter migrasjon, deriblant har flere økt sitt fiskeinntak. Informantenes bakgrunn varierer og det finnes trolig kulturelle variasjoner med tanke på behovene for kostholdsinformasjon. Asylsøkerne uttrykker et ønske om å lære mer om norske råvarer og tilberedning av 'typisk norske' matretter.

Konklusjon: Det finnes argumenter både for og imot at asylsøkere på asylmottak opplever matsikkerhet. Det er behov for å undersøke et større utvalg informanter fra flere ordinære asylmottak i Norge for å kunne få en bredere forståelse av matsikkerheten blant asylsøkere som har familie med små barn.

Antall ord: 8535

Innholdsfortegnelse

FORORD	iii
SAMMENDRAG.....	iv
1. INNLEDNING.....	1
1.1 Matsikkerhet	1
1.2 Problemstilling	2
2. TEORI.....	4
2.1 Asylsøkere i Norge	4
2.2 Endringer i kosthold: kostakkulturasjon	4
2.3 Matsikkerhet	5
2.3.1 Matsikkerhet og helse.....	6
2.3.2 Studier om matsikkerhet blant flyktninger og asylsøkere	6
3. METODE.....	8
3.1 Valg av metode	8
3.2 Kvalitativ metode.....	8
3.3 Intervju.....	9
3.3.1 Intervjuguide	9
3.4 Datainnsamling	10
3.5 Gjennomføring av intervjuer.....	10
3.6 Transkribering	11
3.6 Analyse	11
4. RESULTATER	13
4.1 Kostholdsendringer	13
4.2 Måltider og innkjøp av mat.....	16
4.3 Økonomiske ressurser og strategier	17
4.4 Behov for informasjon	18
5. DISKUSJON.....	20
5.1 Metodediskusjon	20
5.2 Resultatdiskusjon	22
5.2.1 Kostholdsendringer	23
5.2.2 Måltider og innkjøp av mat.....	24
5.2.3 Økonomiske ressurser og strategier	25
5.2.4 Behov for informasjon	26
6. KONKLUSJON	27

6.1 Veien videre	27
REFERANSELISTE.....	28
VEDLEGG.....	33
Vedlegg 1.....	34

1. INNLEDNING

I 2015 var det 31 145 mennesker som søkte asyl i Norge (Utlendingsdirektoratet [UDI], udatert e). En asylsøker er en person som søker om beskyttelse og anerkjennelse som flyktning, men som fortsatt ikke har fått søknaden sin avgjort. Dersom søknaden blir innvilget og personen får oppholdstillatelse, får han eller hun statusen sin endret fra asylsøker til flyktning (UDI, udatert a). Mennesker som søker om beskyttelse i Norge har en lovfestet rett til et sted å bo mens de venter på at søknaden deres skal bli behandlet og et slikt sted kalles et asylmottak (UDI, udatert b). Ved utgangen av april 2016 var det totalt 25 271 personer boende på norske asylmottak. Det finnes ulike typer asylmottak, men man skiller hovedsakelig mellom to typer; transittmottak og ordinære mottak. Mottakene asylsøkerne blir boende på til de har gjennomført asylintervjuet sitt kalles transittmottak. Etter dette, mens søknaden deres blir behandlet, flyttes de til såkalte ordinære mottak (UDI, udatert c).

Den første tiden på asylmottak er ofte preget av stress og usikkerhet i forhold til situasjonen frem til varig oppholdstillatelse (Lidén, Eide, Wærdahl, Nilsen, Eklund & Hidle, 2013; Madden, 2003). De som kommer til Norge er en svært heterogen gruppe og økningen av antall nye borgere, med variasjon i bakgrunn som kultur, religion, kjønn, språk, opprinnelsesland, livserfaringer, botid og sosioøkonomisk status, gir en rekke helsemessige utfordringer, som også omhandler kosthold (Helse- og omsorgsdepartementet, 2013). En helseundersøkelse utført i Oslo i 2008 viser blant annet at flere ernæringsrelaterte problemer forekommer hyppigere blant enkelte innvandrergupper (Kumar, Grøtvedt, Meyer, Søgaard & Strand, 2008). Samtidig foregår det ofte endringer i kostholdet til nyankomne og den første tiden i det nye landet kan være både forvirrende og vanskelig, fordi de ofte blir nødt til å lære seg å handle, lage mat og spise i nye omgivelser (Garnweidner, Terragni, Pettersen & Mosdøl, 2012; Terragni, Garnweidner, Pettersen & Mosdøl, 2010).

1.1 Matsikkerhet

Life Science Research Organization (LSRO) definerer matsikkerhet som at alle mennesker til enhver tid skal ha tilgang til nok mat for å kunne leve et sunt og aktivt liv. Dette inkluderer blant annet å ha tilgjengelighet til ernæringsmessig trygg og fullverdig mat, samt at man evner å få tak i mat som er sosialt akseptert, uten å måtte ty til stjeling eller andre

overlevelsestrategier. Matusikkerhet forekommer når det finnes en begrenset eller usikker tilgjengelighet ('availability') til trygg og fullverdig mat eller det forekommer en begrenset evne til å tilegne seg akseptert mat på en sosialt akseptert måte (Radimer, 2002).

Matsikkerhet inkluderer også det å ha fysisk og økonomisk tilgang ('access') på mat som tilfredsstillende folks preferanser, noe som kan være en utfordring for en del asylsøkere (Regjeringen, 2015). Matusikkerhet på individ- og husholdningsnivå kan måles i forhold til fire dimensjoner; kvantitet, kvalitet, psykologisk akseptert mat og sosialt akseptert mat (Radimer, 2002). Disse dimensjonene vil utdypes videre i teorikapittelet.

Flere studier antar at det forekommer matusikkerhet hos asylsøkere og flyktninger og at det oftere forekommer matusikkerhet og sult blant barn i husholdninger der det er lav sysselsetting og dårlig økonomi (Hadley & Sellen, 2012; McKay & Dunn, 2015).

Vanskeligheter i forhold til språk og transportmuligheter, samt en ukjent handlekultur i det nye landet kan skape utfordringer for denne delen av befolkningen og gjøre dem usikre på om maten i det nye landet faktisk er 'trygg og god' for familien (Mannion, Raffin-Bouchal & Henshaw, 2014; Mc.Kay and Dunn, 2015).

Det finnes forskning fra Norge som omhandler innvandreres kosthold og generelle matvaner (Garnweidner et al., 2012; Kumar et al., 2008; Mellin-Olsen & Wandel, 2005; Terragni et al., 2014), men det finnes fortsatt få studier som har fokus på asylsøkere og deres matvaner i Norge (Lidén et al., 2013; Stene, 2013). Etersom antallet asylsøkere som kommer til Norge er forholdsvis høyt, er det behov for mer forskning som kan gi mer kunnskap om denne gruppens kosthold og matvaner.

1.2 Problemstilling

Hensikten med denne oppgaven er å studere matsikkerheten blant asylsøkere på et ordinært asylmottak i Norge og knytte disse funnene opp mot tidligere studier. Vi har valgt å fokusere på kvinnelige syriske og somaliske asylsøkere med familie, fordi Syria og Somalia er to av landene det kommer flest asylsøkere fra (UDI, udatert e). På grunn av tiden vi har hatt til rådighet er oppgaven likevel begrenset og skal tolkes som en pilotstudie. Oppgaven vil bidra til å besvare følgende problemstilling:

Hvordan er matsikkerheten blant asylsøkere som har familie med små barn på et ordinært asylmottak i Norge?

Oppgaven vil også ta for seg følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan har kostholdet til asylsøkere endret seg etter at de kom til Norge?
- Hvilke utfordringer møter de med tanke på innkjøp av mat? Finner de mat de er vant til og foretrekker?
- Har de tilstrekkelige økonomiske ressurser til å kjøpe mat? Hvilke strategier bruker de for å få pengene til å strekke til?
- Hva slags type informasjon om mat og kosthold kan være til hjelp for nyankomne asylsøkere?

2. TEORI

2.1 Asylsøkere i Norge

I 2015 kom den største andelen asylsøkere til Norge fra Syria med 10 536 søkere. Av disse søkerne var det 6744 menn og 1744 kvinner, samt 2048 medfølgende barn. Ifølge UDI fyller alle som kommer fra Syria kriteriene fra flyktningkonvensjonen og får innvilget en tillatelse etter utlendingsloven § 28 1 a. De som av en eller annen grunn ikke får permanent opphold får status som midlertidig vern (UDI, udatert f). En annen stor gruppe asylsøkere i Norge kommer fra Somalia. I 2015 var det 561 asylsøkere som kom fra dette landet, noe som utgjorde den åttende største nasjonaliteten (UDI, udatert d). UDI's retningslinjer i forhold til somaliske asylsøkere er noe annerledes enn for syriske asylsøkere, siden situasjonen i dette landet har endret seg de siste årene. UDI mener at situasjonen i Sør- og Sentral-Somalia, inkludert Mogadishu, ikke lenger er av en slik karakter at enhver står i reell fare for overgrep og en stor andel av asylsøkerne fra dette området risikerer derfor å få avslag på sin asylsøknad (UDI regelverk, 2016a).

Asylsøkere som bor på ordinære asylmottak i Norge får utbetalt en begrenset sum til sin selvhusholdning. På transittmottak får beboerne som oftest servert alle måltider; inkludert frokost, lunsj og middag. Når de overføres til et ordinære mottak og begynner å motta støtte må de stå for innkjøp og matlaging selv. Summen ligger på 4400 kroner per måned for samboere eller ektepar. Dersom familiene har barn på under 17 år ytes det et tilleggsbeløp som øker i takt med barnets alder og ligger på maks 2210 kroner ekstra per måned for de eldste barna. Samboere eller ektepar som har fått endelig avslag på sin søknad om beskyttelse får utbetalt 2860 kr per måned (UDI regelverk, 2016b). Pengesummen de får utbetalt skal dekke alle deres personlige kostnader, inkludert utgifter til mat.

2.2 Endringer i kosthold: kostakkulturasjon

Migrasjonprosessen medfører ofte at man tilpasser seg en tilværelse med nye kulturelle verdier, tiltro og praksis gjennom 'akkulturasjon' (Kittler & Sucher, 2004; Satia-Abouta, Neuhouser & Elder, 2002). Kostakkulturasjon kan beskrives som prosessen som oppstår når medlemmer av en minoritetsgruppe adopterer matvanene og matpraksisene til det nye landet de kommer til (Satia-Abouta et al., 2002; Kittler & Sucher, 2004). Mat som er dypt forankret

i et individs kultur er noe av det siste som endres i akkulturasjonsprosessen (Kittler & Sucher, 2004). Dermed kan man også anta at mennesker ofte har en sterk tilknytning til de tradisjonelle smakene fra sin egen matkultur (Rozin & Rozin, 2006). Ifølge Satia-Abouta et al. (2002) utfordres matvanene tidlig i akkulturasjonsprosessen. For asylsøkere som bor på mottak skjer kostholdsendingene ofte svært raskt og de kan ha begrenset kontroll over hvilke faktorer som spiller inn på deres egne matvalg (Stene, 2013).

I en av de første nordiske studiene om endring av matvaner etter migrasjon, nevner Kocktürk-Runefors (1991) at innvandrere ofte tilegner seg smakfull mat som 'fast food' og sukkerholdige matvarer i akkulturasjonsprosessen. Denne matpraksisen kan føre til en høyere risiko for fedme, hjerte- og karsykdommer og diabetes og viser samtidig at akkulturasjonsprosessen kan ha en innvirkning på helse blant innvandrere (Corcoran, 2011; Kittler & Sucher, 2004; Garnweidner et al., 2012; Satia-Abouta et al., 2002).

2.3 Matsikkerhet

På 80-tallet var det en økende forekomst av sult i Amerika, samtidig som det var uenighet om hvordan man skulle definere begrepet sult. Mangelen på en akseptert definisjon gjorde det vanskelig å se sultproblemet i en større kontekst og på 90-tallet det ble derfor formulert en definisjon på hva matsikkerhet innebar. Det ble i tillegg utarbeidet en modul for å måle og kartlegge matusikkerheten i USA. Lignende moduler ble også utarbeidet i land som Canada, New Zealand og Australia (Radimer, 2002).

Som nevnt i innledningen trekker Radimer (2002) frem fire dimensjoner som er viktige med tanke på måling av matusikkerhet på individ- og husholdningsnivå. Disse tar for seg matens kvantitet og kvalitet, samt dens psykologiske og sosiale aksept. Opplever man utilstrekkelig kvantitet i forhold til mat vil dette kunne innebære at man går tom for, eller ikke har tilgang på, nok mat. Dårlig kvalitet på mat vil derimot kunne innebære at man ikke spiser nok næringsrik mat, at man har lite variasjon i kosten eller at man spiser mat som er utrygg og potensielt skadelig. Dimensjonen som omhandler psykologisk aksept vil kunne medføre usikkerhet og bekymringer i forbindelse med mat, for eksempel i forhold til om man får i seg nok næring. Sosial aksept er den fjerde dimensjonen som kan trekkes fram i forbindelse med måling av matusikkerhet og går på om man opplever å måtte spise mat som går imot ens egen

overbevisning (som for eksempel religion) eller mat som man får tak i gjennom å stjele (Coates et al., 2006).

Flere studier viser at mat med mangelfull kvantitet og kvalitet, sammen med følelser av usikkerhet og bekymring knyttet til kosthold og ernæring kan spille en viktig rolle med tanke på opplevelsen av matusikkerhet (Coates et al., 2006; Frongillo, Rauschenbach, Olson, Kendall & Colmenares, 1996). Kvantitet og kvalitet er to faktorer som er direkte relatert til mat, mens aksept av mat og visshet av mat er relatert til psykologiske og sosiale aspekter av matusikkerhet (Radimer, 2002). Det er også viktig å tenke på at disse fire dimensjonene ikke er gjensidig utelukkende og at en person kan oppleve matusikkerhet i forhold til flere av disse aspektene samtidig.

I målingen av matusikkerhet skiller man mellom matusikkerhet med og uten sult (Radimer, 2002). Ifølge Frongillo et al. (1996) er sult er den mest ekstreme konsekvensen av matusikkerhet. Matusikkerhet oppleves ofte ulikt i forhold til om man undersøker barn eller voksne på individnivå eller husholdningsnivå. På individnivå innebærer matusikkerhet å ikke ha et tilstrekkelig energi- og mikronæringsstoffinntak, samt at man opplever en begrenset eller restriktiv tilgang til mat (Radimer, 2002). Det er anslått at matusikkerhet forekommer når det er bekymringer med tanke på tilgjengeligheten til næringsrik, trygg og fullgod mat eller når tilgangen på dette er usikkert (Koc & Welsh, 2001).

2.3.1 Matsikkerhet og helse

Flere internasjonale studier antyder at matusikkerhet har en negativ effekt på helseutfall. Matusikkerhet assosieres med generelt dårligere helse, et ufullstendig kosthold, høyere risiko for hjerte- og karsykdommer, dårligere mental helse, og økt forekomst av sykehusinnleggelse. Begrepet er også knyttet til en økt forekomst av fedme hos kvinner. Det forekommer dessuten en økt risiko for kroniske sykdommer blant mennesker som opplever matusikkerhet (McKay & Dunn, 2015).

2.3.2 Studier om matsikkerhet blant flyktninger og asylsøkere

Immigranter og flyktninger har høyere risiko for å oppleve matusikkerhet (Gunnell, 2011). Flere internasjonale studier omhandler matusikkerhet blant flyktninger og asylsøkere (Hadley & Sellen, 2006; Dahrod, Croom, Sady & Morrell, 2011; McKay & Dunn, 2015) og peker på

en høy prevalens av matusikkerhet blant disse menneskene. En av studiene tar for seg liberianske flyktninger i USA og viser en sammenheng mellom underernæring hos barn, sosioøkonomisk status og akkulturasjon. Undersøkelsen påpeker at matsikkerhet er nødvendig for å fremme god helse hos flyktninger (Hadley & Sellen 2006).

En annen studie tar for seg matsikkerhet blant somaliske flyktninger i USA og viser et lavere inntak av grønnsaker og frukt blant de som opplever matusikkerhet. Studien antyder at det er sammenheng mellom akkulturasjon og kostholdsvaner og viste også en positiv korrelasjon mellom lengden på opphold i vertslandet og antall 'snackmåltider' som inntas (Dahrod et al., 2011).

En tredje studie undersøker asylsøkere på et ressurscenter i Melbourne og antyder at nesten alle informantene i studien opplever matusikkerhet (McKay and Dunn, 2015). Studien peker på at det ofte er strukturelle problemer som blant annet økonomiske ressurser som er årsaken til matusikkerhet, noe som stemmer overens med studiene til Hadley & Sellen (2006) og Dahrod et al. (2011).

De tre studiene ovenfor viser at det finnes andre årsaker til matusikkerhet enn begrensede økonomiske ressurser. Dette inkluderer blant annet dårlig ernæringskunnskap, liten tilgang på matvarer, dårlige kjøkkenfasiliteter og begrenset tilgang til transport, samt en ny og ukjent handlekultur (Hadley & Sellen, 2006; Dahrod et al., 2011; McKay & Dunn).

Enkelte studier adresserer også matusikkerhet blant asylsøkere i Norge (Lidén, 2013; Stene, 2013). Disse studiene viser at matusikkerhet er knyttet til liten mat- og ernæringskunnskap og begrensede økonomiske ressurser. Undersøkelsen til Stene (2013) viser at fokuset på oppholdstillatelsen tar vekk mye av fokuset på mat og dermed kan påvirke matsikkerheten blant beboere på asylmottak.

3. METODE

3.1 Valg av metode

Valg av metode må gjenspeile oppgavens hensikt, som i dette tilfellet var å innhente kunnskap og få en bedre forståelse av matsikkerheten blant asylsøkere som har familie med små barn på et ordinært asylmottak i Norge.

Bruk av kvalitative metoder skiller seg fra kvantitativ metode ved at man her finner informasjon om ikke-målbare egenskaper hos personene eller fenomenet man studerer, noe som igjen kan gi en bedre helhetsforståelse av enkelte tema (Larsen, 2012). Vi ønsket å innhente erfaringer fra kvinnelige asylsøkere om deres matsikkerhet og hvilke kostholdsendringer de hadde opplevd etter at de kom til Norge. Vi ønsket å intervju kvinner på bakgrunn av at lignende undersøkelser om matsikkerhet og kostholdsendringer anvender denne målgruppen som informanter (Mellin-Olsen og Wandel, 2005; Terragni et al., 2013; Dahrod et al., 2011). Kvinner har dessuten som oftest ansvar for innkjøp og tilberedning av mat til familien.

Med dette utgangspunktet valgte vi i vår oppgave å benytte oss av kvalitativ metode gjennom intervju, fordi man gjennom dialog med andre personer kan få innsyn i deres erfaringer (Malterud, 2011).

3.2 Kvalitativ metode

Innen kvalitativ metode kan man benytte flere ulike tilnærminger, men de mest brukte er åpent intervju og fokusgruppeintervju. Vi kan også skille mellom individuelle intervjuer og gruppeintervjuer. Bruk av fokusgruppeintervju kan være nyttig som metode når man ønsker å få fram kollektive meninger i en gruppe. Det kan dessuten være lettere å få folk til å snakke når de er sammen i gruppe og metoden kan gi interessante data ved å belyse eventuelle uenigheter blant informantene. På den andre siden kan det være nyttig å benytte seg av individuelle intervju om man ønsker å få fram synspunktene til enkeltpersoner (Jacobsen, 2010). I denne oppgaven foretok vi tre intervjuer; to fokusgruppeintervjuer og ett individuelt intervju.

3.3 Intervju

Strukturen på et intervju kan variere og faktorer som problemstilling, samt forskerens ønsker og kapasitet vil kunne påvirke hvilken struktur som velges (Larsen, 2012). I vår oppgave valgte vi å utføre semistrukturerte intervjuer, noe som vil si at intervjuene hadde klare målsetninger, men ikke helt fastsatte spørsmål. Semistrukturerte intervjuer egner seg best når man har et begrenset utvalg, i og med at disse intervjuene kan ta mye tid og i tillegg produsere store mengder data (Malterud, 2011). Samtidig kan bruk av semistrukturerte intervjuer føre til at informantene deler flere interessante synspunkter som kan være av interesse (Satia Abouta et al. 2000).

3.3.1 Intervjuguide

Det å utarbeide en intervjuguide før man gjennomfører et intervju er nyttig for å kunne få en bedre oversikt over hvilke temaer som er aktuelle og hvilke spørsmål man ønsker å stille (Malterud, 2011). En intervjuguide er også til god hjelp for å kunne holde fokus, samt for å sørge for at hovedtemaene blir tatt opp. Vår intervjuguide inneholdt en del ferdig formulerte spørsmål om matsikkerhet og kostholdsendringer, samtidig som den semistrukturerte intervjuformen tillot at informantene hadde friheten til å kunne dele sine synspunkter med oss mellom de fastsatte spørsmålene (Se vedlegg 1).

Da vi utformet spørsmålene til intervjuguiden tok vi utgangspunkt i tidligere studier som har blitt gjennomført omkring måling av matsikkerhet og kostholdsendringer. I forhold til spørsmålene om matsikkerhet valgte vi å omformulere flere spørsmål fra studiene til Coates et al. (2006), Frongillo, Rauschenbach, Olson, Kendall & Colmenares (1996), og Radimer (2002). Ved utarbeidelse av spørsmålene om kostholdsendringer tok vi blant annet utgangspunkt i temaer og funn fra studiene til Garnweidner et al. (2012) og Terragni (2014).

Vi valgte tema på bakgrunn av problemstilling og forskningsspørsmål og delte disse inn i fire hovedkategorier:

- Kostholdsendringer [‘Hvordan har kostholdet endret seg siden dere flyttet fra hjemlandet til mottaket?’]
- Måltider og innkjøp av mat [‘Hvor mange måltider spiser dere per dag?’]

- Økonomiske ressurser og strategier [‘Etter at dere kom til Norge: har dere noen gang vært bekymret for om dere har hatt nok mat til dere og familien deres?’]
- Behov for informasjon [‘Da dere først kom til Norge: Dersom dere skulle ha fått informasjon om mat, hva slags informasjon hadde det vært nyttig å få?’]

3.4 Datainnsamling

Intervjuene ble gjennomført på et ordinært asylmottak i østlandsområdet. Asylmottaket ble valgt ved hjelp av skjønnsmessig utvelgelse, noe som innebærer at man etter egne kriterier trekker ut de enhetene man ønsker å ha med (Larsen, 2012). I utgangspunktet var kriteriene for vår oppgave å finne ett transittmottak og ett ordinært asylmottak på Østlandet hvor vi skulle gjennomføre intervjuene våre. Vi tok derfor kontakt med mottaksledere på to forskjellige mottak via e-post med et vedlagt brev hvor vi forklarte at vi ønsket å utføre intervjuer med beboere ved asylmottaket deres. Da transittmottaket vi kontaktet ikke ønsket å være med på intervjuene, forsøkte vi å kontakte to andre transittmottak på Østlandet. Da vi ikke lyktes med dette valgte vi til slutt å utføre alle intervjuene våre på et ordinært mottak, som var positive til at vi kom dit og intervjuet noen av beboerne.

Før intervjuene fant sted hadde vi et kort møte med en person som jobbet på asylmottaket, der vi fortalte henne om hensikten med intervjuene og hva slags utvalg vi ønsket. I utgangspunktet ønsket vi å intervju 10 syriske kvinner som bodde på asylmottak som hadde familier med små barn. Vår kontaktperson på mottaket tok kontakt med forskjellige kvinner hun mente kunne være aktuelle, men det viste seg fort at det ikke fantes så mange syriske kvinner med familie tilknyttet akkurat dette mottaket. Til slutt endte vi derfor opp med å intervju seks personer totalt; fire kvinner fra Syria og to kvinner fra Somalia. To av de syriske kvinnene bodde på asylmottaket uten familien sin, men ble likevel inkludert i utvalget.

3.5 Gjennomføring av intervjuer

Samtlige intervjuer ble utført i asylmottakets kontorlokaler. I utgangspunktet ønsket vi å utføre to fokusgruppeintervjuer, men ettersom én av kvinnene ikke hadde mulighet til å bli med på den oppsatte dagen, valgte vi å heller gjennomføre et individuelt intervju med denne informanten. Vi valgte også å separere kvinnene og intervju de syriske og somaliske kvinnene hver for seg.

Når man utfører et kvalitativt intervju er det flere etiske aspekter å ta hensyn til. Før intervjuene fant sted ble informantene informert om hensikten med intervjuene og at dataene de genererte ville bli brukt i forbindelse med en bacheloroppgave. Samtidig ble de informert om at vi hadde taushetsplikt og at personopplysningene deres ville bli anonymisert. De ble også informert om frivillighet og spurt om samtykke i forhold til bruk av båndopptak. Det ene fokusgruppeintervjuet ble etter ønske fra informantene utført uten båndopptaker og ble derfor nedskrevet underveis i intervjuet. De to andre intervjuene ble tatt opp på bånd, mens én av oss i stikkordsform noterte ned hva informantene sa. Det er viktig å observere både mimikk og kroppsspråk under et intervju, noe som kan være vanskelig å få til når man er opptatt med å notere (Larsen, 2012). Derfor fordelte vi det slik at en av oss stilte spørsmål, mens den andre noterte. Intervjuguiden ble brukt som rammeverk under alle intervjuene.

Det ble brukt tolk i forbindelse med begge fokusgruppeintervjuene, mens det individuelle intervjuet foregikk på engelsk, uten tolk. Fokusgruppeintervjuene ble også gjennomført med små barn til stede. Vi hadde satt av én time til hver av intervjuene og de ulike intervjuene varte mellom 45 minutter og en time og fem minutter.

3.6 Transkribering

De to intervjuene som ble tatt opp med båndopptaker ble omgjort fra lydopptak til tekst etter hvert intervju, såkalt transkribering. Når intervjuer transkriberes fra muntlig til skriftlig form blir intervjusamtalene strukturert slik at de egner seg bedre for analyse. Da blir det også enklere å få oversikt idet man går i gang med analysen (Kvale & Brinkmann, 2015). Det tredje intervjuet ble nedskrevet i stikkordsform under intervjuet og finskrevet i etterkant.

3.6 Analyse

Kvalitativ analyse innebærer å analysere et datamateriale som ofte er stort og uoversiktlig (Malterud, 2011). Etter transkribering og nedskrivning leste vi gjennom alt materialet og skrev ned stikkord og utsagn som kunne være interessante for det videre arbeidet i forhold til problemstillingen og forskningsspørsmålene våre. Vi sammenfattet deretter dette i en matrise, ved å finne såkalte meningsbærende enheter (Malterud, 2011). Disse enhetene gjorde at vi fikk en bedre oversikt over informasjonen intervjuene ga oss og hjalp oss i forbindelse med det videre arbeidet med kodingen. Denne fasen danner utgangspunktet for å systematisere og

ordne datamaterialet slik at det blir analyserbart (Larsen, 2012). Koding innebærer ellers en klassifisering og forenkling av de enhetene man finner og resulterte etter hvert i ulike hovedkategorier; 'Kostholdsendringer', 'Måltider og innkjøp av mat', 'Økonomiske ressurser og strategier', og 'Behov for informasjon'. Vi kodet dataene ved å analysere datamaterialet i matrisen. I analysen brukte vi sentrale funn fra tidligere studier (Garnweidner et al., 2012; Terragni et al., 2014) som utgangspunkt da vi så etter meningsbærende ord og setninger. Dette dannet grunnlag for subkategorier under hver hovedkategori. For eksempel var dette noen av underkategoriene til hovedkategorien 'Kostholdsendringer': 'Mer fisk', 'Opptatt av å være sunn', 'Spiser mer norske brødtyper' og 'Barna foretrekker norsk mat'.

4. RESULTATER

I denne delen presenteres de viktigste funnene som ble innsamlet fra de semistrukturerte intervjuene utført med kvinnelige asylsøkere på et asylmottak på Østlandet.

4.1 Kostholdsendringer

Det første møtet kvinnene hadde med mat i Norge var på ulike transittmottak, hvor beboerne fikk alle måltider servert. Flere av informantene beskriver et negativt møte med maten i transittmottakene. Kvinnene husker at de var frustrerte over å ikke kunne lage den maten de selv ønsket å spise og synes ofte at maten som ble servert smakte vondt. Alle informantene beskriver også at de opplevde det som utfordrende å komme til et nytt land som hadde et kosthold som var ukjent for dem:

” På mottaket (der vi fikk servert måltidene våre) fikk vi ikke spise det vi ville og det var den samme maten hver dag. Jeg syntes ikke det luktet og smakte godt og da har man heller ikke lyst til å spise det.”

Syrisk kvinne, 46 år

En annen informant påpeker:

” Maten i Norge er nesten uten salt eller sukker. Jeg kunne ikke finne mat jeg syntes var god da jeg først kom hit. ”

Syrisk kvinne, 37 år

Andre informanter hadde barna sine med seg da de kom til transittmottaket og opplevde utfordringer med å få barna til å venne seg til nye smaker. Brød og krydder i Norge opplevdes for eksempel som annerledes enn det de var vant til fra hjemlandet. På grunn av dette oppsto det bekymringer blant de syriske kvinnene om barna fikk i seg tilstrekkelig med mat da de bodde på mottaket. Både de somaliske og de syriske kvinnene trekker fram at de var vant til andre typer brød fra hjemlandet, blant annet somalisk injera (brød stekt i panne basert på fermentert mel) og syrisk pitabrød, men at de ikke var vant til å spise det så ofte:

” I Norge var det mye brødspising, hele tida. Det var rart! I Somalia spiste vi bare injera til frokost.”

Somalisk kvinne, 20 år

Flere forteller også at de var usikre på hva slags mat de fikk servert på transittmottaket og på om maten var i tråd med deres religiøse overbevisning. I følge Koranen er det for eksempel forbudt (haram) for muslimer å spise svin (Neegaard, Jacobsen & Reinvang, 2004).

” Den første dagen jeg var i Norge fikk jeg servert pølse! Det hadde jeg aldri spist før. Det var det eneste vi fikk, så jeg drakk bare melk fordi jeg ikke visste hva pølsene inneholdt.’

Somalisk kvinne, 31 år

Noen av informantene forteller at det var en lettelse når de omsider kunne lage sin egen mat da de flyttet til ordinære asylmottak. En av de syriske kvinnene uttrykker:

” Jeg er glad for at vi selv kan lage mat på det mottaket vi er nå. Da kan jeg tilberede den maten jeg selv liker å spise.”

Syrisk kvinne, 24 år

Selv om de fleste var fornøyde med å kunne tilberede sin egen mat da de kom til de ordinære mottakene påpekte en somalisk kvinne at hun syntes det var utfordrende å lage mat i et ukjent miljø. Hun forteller at måten hun tilberedte grønnsakene på gjorde at hun og familien ble syke:

” Jeg liker å lage mat og det er fint å lage mat i Norge, fordi dere har masse grønnsaker, men jeg og familien min ble syk av maten jeg lagde da vi først kom til mottaket. Jeg hadde satt sammen maten feil, sa legen.”

Somalisk kvinne, 31 år

De syriske informantene nevner at både de og barna deres spiser fersk og frossen fisk, deriblant laks og ørret. De sier også at de spiser mer fisk i Norge enn de gjorde i hjemlandet:

” Jeg spiser det samme, men det er vanlig å spise mye fisk i Norge, derfor spiser vi også mer fisk enn vi gjorde da vi bodde i Syria. ”

Syrisk kvinne, 24 år

Den ene somaliske informanten kom til Norge allerede som 10-åring. Hun forteller at hun ikke var så glad i å lage mat da, men at en venninne hadde lært henne å tilberede pølser, som hun i motsetning til den andre somaliske informanten, fort ble veldig glad i. Flere av informantene oppgir at barna deres foretrekker norsk mat framfor maten fra hjemlandet. Begge de somaliske informantenes barn er født og oppvokst i Norge og kvinnene forteller at dette kan være ekstra utfordrende, fordi barna ikke liker maten fra Somalia:

” Jeg er veldig opptatt av og glad i å lage mat og ser for eksempel mye på matprogrammer på tv. Jeg lager mye typisk norsk mat som fiskeboller, fiskekaker og pølser, fordi barna mine ikke liker somalisk mat. De blir dårlige i magen av det. ”

Hun tillegger også at hun selv gjerne skulle ha spist mer somalisk mat:

.. ”de voksne blir veldig glade når de ser at bordet er dekket av somalisk mat. Barna prøver å smake, men de liker det ikke. ”

Somalisk kvinne, 31 år

Den andre somaliske informanten påpeker at maten fra hjemlandet tar for lang tid å lage til at hun orker å lage det til hverdags:

” Selvfølgelig savner jeg somalisk mat, jeg er jo oppvokst med det. Jeg spiser kun injera i helgene nå, fordi det tar så lang tid å lage. ”

Somalisk kvinne, 20 år

En av de syriske informantene forteller at hun har høyt blodtrykk og derfor har blitt mer opptatt av å spise sunn mat etter at hun kom til Norge. Hun forteller også at hun noen ganger blir invitert hjem til noen norske venninner:

”Noen ganger inviterer de meg til lunsj eller middag. De lager suppe og det er godt, men det er ikke som maten i ‘vårt’ land. I vårt land spiser vi så mye kjøtt og fett. Du føler at det (suppe) er veldig, veldig lett. Norsk mat er veldig lett, men det er bedre for deg.”

Syrisk kvinne, 46 år

Hun trekker også fram at hun har et ambivalent forhold til maten fra hjemlandet:

” Det er noen typer mat som min mor brukte å lage som jeg ikke lager selv og de rettene savner jeg. Noen ganger prøver jeg å lage dem, men denne maten brukte man å spise sammen med familien, derfor vil jeg ikke spise det og huske dem (familien min). Visse smaker og lukter bringer tilbake minner. ”

Syrisk kvinne, 46 år

4.2 Måltider og innkjøp av mat

De fleste informantene trekker fram relasjoner til andre som et viktig moment i forhold til hvor mange måltider de spiser per dag. Samtlige av informantene med familie oppgir at de spiser tre til fire måltider hver dag. Ofte er det barna eller ektemannen de lager mat til eller spiser sammen med, mens informantene som ikke bor sammen med familien sin beskriver at de spiser færre måltider. En av de syriske kvinnene som bor alene beskriver at hun kun spiser to måltider om dagen, mens den andre informanten som ikke bor sammen med familien sin, men har fått god kontakt med to unge jenter som hun refererer til som sine ‘døtre’, forteller:

” Når du er alene vil du ikke lage mat, særlig når du er vant til å spise mye mat med familien, forstår dere? Og jeg vil ikke spise alene, men hvis ‘døtrene’ mine fra mottaket er der, spiser jeg, fordi jeg tenker at jeg lager mat til eller sammen med døtrene mine. ”

Syrisk kvinne, 46 år

På spørsmål om hvor de kjøper maten sin, svarer samtlige av informantene at de ofte handler på Kiwi, fordi de opplever at de selger rimelig mat der. Enkelte nevner også at noen fra familien deres drar til Sverige for å få tak i krydder som de ikke finner i Norge, ettersom de opplever et godt utvalg og lave priser der. Både syriske og somaliske informanter nevner at de får tak i den maten de trenger. Flere handler også på utenlandske butikker:

” Vi handler det vi trenger i utenlandske butikker. Det eneste de ikke har (i de utenlandske butikkene) er cassava.”

Somalisk kvinne, 20 år

Flere av informantene er muslimer og snakker om at de får tak i halalkjøtt der de bor:

” Jeg handler halalkjøtt på en utenlandsk butikk i nærheten av der jeg bor. Hvis jeg er usikker på om kjøttet som finnes i de andre butikkene er halal pleier jeg å kjøpe kylling. ”

Syrisk kvinne, 37 år

4.3 Økonomiske ressurser og strategier

Det kan virke som at tilgang på mat kommer i andre rekke hos asylsøkerne som nylig flyktet fra Syria. Flere av informantene ler da de får spørsmål om de føler at de har nok penger til mat. En syrisk kvinne som kom til Norge for kun 7 måneder siden nevner at det å ha nok mat ikke er like viktig som å være i trygghet i et land uten krig:

” Vi tenker ikke så mye på mat, vi tenker mest på at vi er i frihet nå og at det er fred i det landet vi har kommet til. ..Det går bra, vi har nok mat til alle! ”

Syrisk kvinne, 30 år

Selv om alle informantene oppgir at de har tilstrekkelig med penger til mat, innrømmer noen av dem at det ikke alltid har vært slik. De somaliske kvinnene forteller at tidligere, før de ble gift, kunne det forekomme at de hoppet over måltider eller spiste litt mindre:

” Jeg hadde ikke barn da jeg først kom hit, så da var det et problem. Men nå, når mannen min jobber er det ikke noe problem”

Somalisk kvinne, 31 år

De fleste informantene forteller at de setter opp matbudsjett hver måned for å få pengene fra UDI til å strekke til:

”Jeg klarer meg, men alle pengene fra UDI går til mat. Det er lite, men om det bare går til mat, så synes jeg det er nok. Hvis jeg bruker opp alle pengene på en dag, vil det ikke fungere. Sånn er det, både i Syria og i Norge. ”

Syrisk kvinne, 46 år

To av de syriske informantene forteller også at de bor i samme hus med hver sin familie og at de har en felles husholdning med felles utgifter. De lager en handleliste slik at mennene deres kan handle inn maten de trenger, mens kvinnene passer barna.

Informantene forteller at de har ulike strategier i forhold til det å få pengene til å strekke til. En somalisk kvinne som har en mann som arbeider forteller:

” Vi forsøker å spare omtrent 2000 kroner hver måned, slik at vi har noe ekstra i tilfelle barna trenger noe. ”

Somalisk kvinne, 31 år

Den andre somaliske kvinnen på 20 år nevner at dersom de har lite penger lager hun en rett basert på ris og spinat som de spiser flere dager på rad. Informantene opplever at det er enkelte matvarer de kutter ut dersom det er lite penger og at barna prioriteres:

”Vi kan ikke alltid kjøpe det vi vil. Ost og kjøtt har vi ikke alltid råd til, fordi det er dyrt. Det viktigste er at barna får mat, det er ikke like viktig med oss voksne. ”

Syrisk kvinne, 30 år

4.4 Behov for informasjon

De syriske kvinnene følte ikke at de trengte noen ekstra informasjon om hvor de kunne få tak i mat fra hjemlandet sitt da de først kom til Norge. Selv om de kun hadde vært her i henholdsvis fire, sju og 11 måneder hadde de orientert seg om hva som fantes i de ulike butikkene, som for eksempel hvor de fikk tak i rimelig kjøtt og grønnsaker, samt hvor de fikk tak i matvarer fra Midtøsten.

De somaliske kvinnene, som kom til Norge for ni og 10 år siden, forteller om at de hadde ønsket seg mer informasjon om norske matpraksiser når de først kom til Norge. En av kvinnene forteller oppgitt:

”Jeg kunne ønske at jeg visste hvor enkelte typer mat fantes og hvordan man tilberedte den, siden familien min ble syk på grunn av maten jeg tilberedte for dem da vi først kom.”

Somalisk kvinne, 30 år

Både de syriske og de somaliske kvinnene oppgir at de ønsker seg mer informasjon om norsk mat, både om norske råvarer, tilberedningsmåter og oppskrifter, som blant annet fiskeretter og andre ‘typisk norske’ retter. Noen av dem har lyst til å lære mer om hvordan man tilbereder laks og torsk på ‘typisk norsk’ vis. En syrisk kvinne forteller ivrig at hun vil lære mer om norske retter, fordi hun mener at å lære om noens matkultur er en måte å bli kjent med andre mennesker på. Hun påpeker:

”Vi mennesker fra Midtøsten er veldig glade i å snakke om mat. Det er alltid det første vi snakker om når vi møter nye mennesker.”

Syrisk kvinne, 46 år

5. DISKUSJON

5.1 Metodediskusjon

Også ved bruk av kvalitative metoder er det viktig med drøfting i forhold til gyldighet (validitet) og pålitelighet (reliabilitet), for slik å forholde seg kritisk til dataene man har samlet inn. Intern validitet viser om oppgaven svarer på problemstillingen, mens ekstern validitet innebærer om funnene i oppgaven kan overføres til andre sammenhenger.

Pålitelighet undersøker om vi kan stole på dataene vi har samlet inn og vil alltid være en utfordring i forbindelse med kvalitative metoder, da intervjupersonene vil bli påvirket av måten datainnsamlingen gjennomføres på (Jacobsen, 2010).

I vår oppgave benyttet vi oss av kvalitativ metode og utførte både fokusgruppeintervju og individuelt intervju ved hjelp av en semistrukturert intervjuguide. Ved bruk av kvalitativ metode har vi fått innsikt i ikke-målbare egenskaper hos personer, så som erfaringer og holdninger om enkelte tema (Larsen, 2012). I forbindelse med vår oppgave, hvor temaet var matsikkerhet og kostholdsendringer blant asylsøkere, mente vi at bruk av kvalitativ metode var et riktig valg, i og med at denne typen metode legger vekt på nærhet og observasjon av et lite utvalg objekter i sine naturlige omgivelser. Hadde vi derimot valgt å bruke kvantitativ metode i oppgaven, ville vi sannsynligvis ikke ha fått den samme nærheten til studieobjektene og mye nyttig informasjon i forhold til informantenes tanker og følelser omkring disse temaene ville sannsynligvis ha blitt oversett (Ringdal, 2011).

En kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder gjennom metodetriangulering hadde kunnet styrke gyldigheten til oppgaven vår. Det kunne i denne forbindelse ha vært nyttig å gjennomføre 24-timers kostintervju med noen av informantene eller ha benyttet oss av et matvarefrekvensskjema. Grunnet tidsbegrensning og lite utvalg anser vi likevel at disse kvantitative metodene ikke lot seg gjennomføre i denne oppgaven. Med tanke på oppgavens hensikt og problemstillingen vår antar vi at det innsamlede materialet har intern validitet. Hovedbegrepet i problemstillingen, matsikkerhet, er konkretisert i fire forskningsspørsmål med referanse til tidligere anerkjent forskning og resultatene synes langt på vei å være gyldige for vårt utvalg.

Som tidligere nevnt utførte vi to fokusgruppeintervjuer og ett individuelt intervju i forbindelse med denne oppgaven. Fokusgruppeintervjuer kan få fram kollektive meninger i en gruppe, men kan samtidig også påvirkes av enkelte informanter som tar mye plass og har sterke meninger (Malterud, 2011). Enkeltpersoners synspunkter kommer bedre fram igjennom individuelle intervjuer, men samtidig er denne intervjutypen svært tidkrevende for intervjueren både i intervjusituasjonen og i analyseringsprosessen i etterkant, særlig dersom man skal intervjuer mange. I og med at vi intervjuet asylsøkere som befant seg i en sårbar situasjon er det også mulig at informantene følte seg tryggere og snakket mer under fokusgruppeintervjuene fordi de var sammen med andre kvinner fra samme land som dem selv, som også hadde samme bakgrunn, i en setting de opplevde som trygg.

Valg av enheter til en kvalitativ studie kan bli skjeve og danne grunnlag for feilkilder da det kan stilles spørsmål ved om utvalget er tilstrekkelig representativt for gruppen (Jacobsen, 2010). Vår kontaktperson på asylmottaket hjalp til med å velge ut informanter og ettersom det ikke fantes så mange syriske kvinner tilknyttet asylmottaket som også hadde familie med små barn, inkluderte hun også andre syriske kvinner, samt to somaliske. Informantene var også heterogene når det gjaldt deres ankomst til Norge. Som tidligere nevnt hadde samtlige av de syriske informantene vært her i under ett år, mens de somaliske hadde vært her i ni og 10 år. Dette kan innebære at de somaliske kvinnene hadde andre typer utfordringer da de først kom hit enn det de syriske asylsøkerne hadde. Samtidig gav intervjuene med de somaliske kvinnene oss interessant informasjon om hvilke matvaner disse kvinnene hadde tilegnet seg i årene som asylsøkere. Intervjuene genererte også interessante data i forhold til hvilke matpreferanser som foreligger blant barna til disse kvinnene, siden samtlige av dem ble født og oppvokst i Norge.

Selve intervjusituasjonen kan også ha påvirket kvaliteten av de innsamlede dataene våre. For det første ble det ene fokusgruppeintervjuet, etter ønske fra informantene, utført uten båndopptaker og ble skrevet ned i sin helhet. Det er sannsynlig at noe data kan ha gått tapt i denne prosessen. I forhold til spørsmålene i intervjuguiden erfarte vi her at enkelte spørsmål ble misforstått; enten av tolken eller av informantene. Det er sannsynlig at disse misforståelsene kan ha oppstått på bakgrunn av at spørsmålene i intervjuguiden var for uklare, men det kan også ha hatt noe med at spørsmålene ikke ble oversatt riktig av tolken. Til tross for lite erfaring i intervjusituasjonen opplevde vi likevel at vi fikk svar på spørsmålene etter at vi hadde tatt oss tid til å omformulere spørsmålene.

I tillegg til at noen av spørsmålene kan ha blitt oversatt feil, hadde vi også enkelte andre utfordringer med å bruke tolk. Vi benyttet to forskjellige tolker for de to fokusgruppeintervjuene og begge var miljøarbeidere som arbeidet på asylmottaket. Samtlige av informantene som var med på fokusgruppeintervjuene kjente tolkene godt fra før, noe som skapte utfordringer i forbindelse med intervjusituasjonen. En tolk må kunne være presis og nøyaktig samt huske store mengder data (Jacobsen, 2010). I fokusgruppeintervjuene med tolk opplevde vi at deler av samtalen ble borte fordi vi seinere fant ut at tolken ikke oversatte alt informantene sa. Tolkens oppgave er å assistere intervjueren, ikke å overta intervjupersonens rolle. Selv om det kan lette kontakten når man bruker en tolk som kjenner informantene på forhånd og forstår språket deres, risikerer man at tolken umerkelig går inn i rollen som intervjuperson, noe som til dels var tilfellet i fokusgruppeintervjuene. I tillegg brukte vi en mannlig tolk i det ene intervjuet, som også snakket en annen dialekt enn kvinnene gjorde. Disse ulikhetene i forbindelse med kjønn og dialekt kan ha vært med på å påvirke kvaliteten til de innsamlede dataene (Kvale & Brinkmann, 2015).

Det at vi utførte begge fokusgruppeintervjuene med små barn til stede kan også ha påvirket dataene våre, i og med at det høye støynivået gjorde at vi til tider hadde vanskelig for å konsentrere oss om det som ble sagt. Samtidig medførte dette utfordringer i forbindelse med transkriberingsprosessen i etterkant, fordi vi ikke alltid kunne høre hva informantene sa på lydopptaket. Samlet sett kan disse utfordringene i intervjusituasjonen påvirke den interne validiteten, altså i hvilken grad resultatene er gyldige for vårt utvalg. Men ettersom mange av informantenes utsagn ble gjentatt i ulike sammenhenger, har vi grunn til å tro at gyldigheten er god nok.

Forhåpentligvis vil kunnskapen som kommer frem i forbindelse med våre intervjuer kunne være overførbart til andre utvalg og situasjoner - i forskning som tar for seg asylsøkeres matsikkerhet (ekstern validitet).

5.2 Resultatdiskusjon

Da vi så resultatene fra intervjuene i lys av de ulike dimensjonene av matsikkerhet fant vi argumenter både for og imot at asylsøkere på asylmottak med familie opplever matsikkerhet.

Funn i undersøkelsen viste også at det forekom flere endringer knyttet til kosthold etter migrasjon.

5.2.1 Kostholdsendringer

De fleste kvinnene beskrev den første tiden på transittmottak som stressende og lite positiv. Barna likte ikke krydderet i maten eller brødet som ble servert. Dette kan ha ført til at barna ikke fikk i seg nok næring, noe som berører to av dimensjonene av matsikkerhet som går på psykologisk aksept og matens kvantitet. Stress knyttet til barnas spisemønstre stemmer overens med en annen undersøkelse som tar for seg matsikkerhet hos sudanske flyktninger (Mannion et al., 2014). Denne skepsisen og misnøyen til mat som blir servert på transittmottak samsvarer med andre undersøkelser, hvor det antydes at transittmottakene ikke tilfredsstillter matpreferansene til beboerne (Stene, 2013; Hofseth Samuelsen, 2013).

Flere av informantene fortalte om at de var usikre på hva slags mat de fikk servert på transittmottaket og på om maten faktisk var i tråd med deres religiøse overbevisning. En informant oppga også at hun fikk servert pølse den første dagen hun kom, men at hun ikke ville spise det fordi hun hadde muslimsk bakgrunn. Dette berører med andre ord den dimensjonen av matsikkerhet som går på sosial aksept.

De syriske og somaliske kvinnene var ikke vant til å spise brød så ofte og syntes den hyppige brødspisingen var uvant. Dette funnet stemmer overens med tidligere studier, som viser at nyankomne ofte synes brødmat er lite mettende og ikke ser på det som et ordentlig måltid (Garnweidner et al. 2012; Mellin-Olsen og Wandel, 2005 og Terragni et al. 2014).

Innvandrere øker ofte fiskeinntaket sitt når de kommer til Norge. Dette ser vi også i vår undersøkelse, hvor de syriske informantene snakket om at både de og barna deres spiste mer fisk i Norge enn de hadde gjort i hjemlandet. Dette er en praksis som berører en dimensjon av matsikkerhet som går på matens kvalitet, da fisk inneholder mange viktige næringsstoffer (Garnweidner et al. 2012; Mellin-Olsen og Wandel, 2005 og Terragni et al. 2014).

Den yngste somaliske informanten påpekte at hun fort ble glad i pølser da og ofte spiste dette den første tiden etter at hun hadde kommet til Norge. Dette funnet samsvarer med andre undersøkelser som antyder at barn er raskere til å tilegne seg det nye landets mattradisjoner og da særlig mat som kan regnes som “fast food” (Mannion et al., 2014; Mellin-Olsen & Wandel, 2005). Høyt inntak av energirike matvarer som ikke nødvendigvis er næringsrike kan gå utover kvaliteten av maten.

De somaliske kvinnene hadde barn som var født og oppvokst i Norge og opplevde at de foretrakk norsk mat fremfor somalisk. Tilsvarende ser vi i en annen studie om somaliske kvinner i Sverige (Jonsson, Hallberg & Gustafsson, 2002). En av de somaliske kvinnene fortalte at barna foretrakk norske matretter som fiskeboller, fiskekaker og pølser, men at hun forsøkte å introdusere dem for somaliske retter. Dette funnet stemmer overens med funn i andre norske undersøkelser som viser at barnas preferanser i forhold til norsk mat resulterer i kostholdsendringer hos hele familien (Garnweidner; 2012; Mellin-Olsen & Wandel 2005; Terragni, 2014). En av informantene nevner at maten fra hjemlandet tar for lang tid å lage til at hun har tid til å forberede det i hverdagen. Andre studier påpeker at dette kan føre til at man raskere tilpasser seg kosten i det nye landet (Garnweidner et al., 2012).

Kunnskap om mat og ernæring er også en viktig indikator for matsikkerhet. En syrisk kvinne forteller at hun ble mer opptatt av å spise sunt etter at hun kom til Norge, fordi hun hadde høyt blodtrykk. Hennes oppfatning av vertslandets mat som sunn, stemmer overens med funn fra andre undersøkelser, som viser at nyankomne ofte betrakter maten i vertslandet som sunnere eller bedre enn maten i det landet de kom fra (Garnweidner et al., 2012; Ikeda et al., 2002; Mannion et al., 2014). Denne forforståelsen om det norske kostholdet kan tyde på at informantene har tilegnet seg kunnskap som kan føre til gunstig helseutfall og dermed resultere i økt kvalitet på maten, en viktig dimensjon av matsikkerhet.

5.2.2 Måltider og innkjøp av mat

Samtlige av informantene med familie oppga at de spiste tre til fire måltider per dag. De to informantene som bodde uten familie spiste færre måltider og oppga at de ikke likte å spise

alene, noe som kan tyde på at det å være enslig kan bidra til matsikkerhet gjennom å påvirke dimensjonene kvantitet og kvalitet av mat.

I likhet med Terragni's studie (2014) oppga samtlige av informantene at de fikk tak i den maten de trengte. De hadde heller ikke problemer med å få tak i halalkjøtt i nærheten av der de bodde, noe som tyder på god tilgjengelighet av disse matvarene.

5.2.3 Økonomiske ressurser og strategier

De fleste informantene fortalte at de satte opp matbudsjett hver måned for å få pengene fra UDI til å strekke til. Kvinnene gav likevel ikke inntrykk av at de og deres familier var sultne som følge av for lite penger til mat, noe som kan bety at de var økonomiske med den summen de fikk tildelt av UDI, at de ikke ville virke utakknemlige eller at de ikke ville oppleves som ofre. En studie som tar for seg asylsøkere i Melbourne påpeker at det kan forekomme underrapportering av matsikkerhet knyttet til skam eller frykt for stigma (McKay & Dunn, 2015).

Begge de somaliske kvinnene fortalte at de opplevde å ha tilstrekkelig med penger til mat, men påpekte at de spiste mindre eller hoppet over måltider før de fikk sin egen familie. Dette kan tyde på at kvinnene har blitt mer økonomiske etter at de fikk barn og at det å få familie kan ha bidratt til bedre økonomi. Dette belyser dimensjoner av matsikkerhet som både innebærer psykologisk aksept av mat, samt matens kvalitet og kvantitet. En av de to kvinnene hadde også en mann som arbeidet og fortalte at familien klarte å spare omtrent 2000 kroner hver måned, noe som viser at det å arbeide også kan være en viktig faktor i forhold til matsikkerhet (Hadley & Sellen, 2006).

Kvinnene fortalte om ulike strategier som ble brukt for å få pengene til å strekke til. En av disse strategiene var å lage retter med rimelige råvarer, som for eksempel spinat og ris. Andre kuttet ut matvarer som kjøtt eller ost for å spare penger. Disse strategiene kan gå utover kvaliteten på maten og føre til et mangelfullt og ensidig kosthold, noe som kan være en risiko blant flyktninger som opplever dårlig økonomi (Hadley & Sellen, 2006; Mannion et al., 2014).

5.2.4 Behov for informasjon

De syriske informantene som nylig kom til Norge følte ikke et behov for ekstra informasjon om hvor de kunne få tak i mat fra hjemlandet sitt. De somaliske informantene fortalte på sin side at de hadde ønsket seg mer informasjon om norske matpraksiser da de først kom for ni og ti år siden. De påpekte at de hadde et behov for å lære om riktig tilberedning av mat, noe som samsvarer med tidligere studier som viser at kunnskap om mat før migrasjon blir utfordret i et nytt og ukjent miljø (Hadley & Sellen, 2006; Mannion et al, 2014; Terragni et al., 2014). Dette belyser et aspekt av matsikkerhet som adresserer viktigheten av å ha nok kunnskap og riktig utstyr for å kunne tilberede trygg mat for familien. Funn fra andre studier viser at asylsøkere og flyktninger kan ha behov for å lære mer om innkjøp og tilberedning, noe som også antydes i Mannion et al. (2014) og Ikeda et al.(2002). Dette kan derfor belyse et behov for informasjonsmateriell spesielt tilpasset denne gruppen.

I likhet med funn fra Garnweidner et al. (2012) uttrykte samtlige av kvinnene en interesse for å lære mer om det norske kostholdet og hvordan de kunne tilberede ‘typisk norske’ matretter. Disse utsagnene kan også være uttrykk for et ønske om å bli bedre integrert i det norske samfunnet gjennom økt praktisk kunnskap om landets matkultur.

6. KONKLUSJON

I denne bacheloroppgaven har vi forsøkt å besvare følgende problemstilling:

Hvordan er matsikkerheten blant asylsøkere som har familie med små barn på et ordinært asylmottak i Norge?

Funnene i oppgaven viser at det er argumenter både for og imot at asylsøkere på asylmottak opplever matsikkerhet. Informantene opplevde å ha fysisk og økonomisk tilgang på matvarene de ønsket å spise, noe som trolig berører alle de fire dimensjonene av matsikkerhet (matens kvalitet og kvantitet, samt dens psykologiske og sosiale aksept). Samtidig viste funnene at kvinnene hadde behov for å tilegne seg strategier for å få pengene til å strekke til og vi kan derfor ikke utelukke at det forekommer matsikkerhet blant dette utvalget.

Informantenes bakgrunn varierte og resultatene viser at det trolig finnes kulturelle variasjoner med tanke på behov for kostholdsinformasjon. Samtidig var utvalget heterogent med tanke på oppholdstid i Norge, noe som sannsynligvis betyr at informantene som har bodd her lengst har blitt mer akkulturert enn de som har vært her kortere.

Denne oppgaven har begrensninger med tanke på at intervjuene ble gjennomført på kun ett asylmottak og med et begrenset utvalg informanter. Vi kan derfor ikke generalisere våre funn til å gjelde alle asylsøkere på ordinære norske asylmottak. Selv om dette er en pilotstudie vil den forhåpentligvis kunne bidra til mer informasjon og forståelse om temaet matsikkerhet blant asylsøkere på ordinære mottak.

6.1 Veien videre

Våre funn viser at asylsøkerne ønsket seg mer informasjon om det de anså som 'typisk norske' matretter. Et bidrag med tanke på dette kan være å lage et hefte med næringsrike norske oppskrifter laget med rimelige råvarer som kan være tilgjengelig for asylsøkere på mottak. Informasjonen bør være på språket til asylsøkeren, men også inneholde norske oversettelser. Det å lære om norske matretter kan være med å bidra til kostakkulturasjon som medfører sunne matvaner hos målgruppen asylsøkere med familier. Sekundært kan det også stimulere til en praktisk tilnærming i norskopplæringen – utenfor klasserommet.

REFERANSELISTE

- Coates, J., Frongillo, E. A., Rogers, B. L., Webb, P., Wilde, P. E. & Houser, R. (2006). Commonalities in the Experience of Household Food Insecurity across Cultures: What Are Measures Missing? *American Society for Nutrition*. 136(5), 1438S(11)
- Corcoran, N. (2011). *Working on Health Communication*. London: SAGE Publications.
- Dahrod, J. M., Croom, J., Sady, C.,G. & Morrell, D. (2011). Dietary Intake, Food Security, and Acculturation Among Somali Refugees in the United States: Results of a Pilot Study. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 9(1), 82-97, DOI:10.1080/15562948.2011.547827
- Frongillo, E. A., Rauschenbach, B. S. , Olson, C. M., Kendall, A. & Colmenares, A. G. (1996). *Estimating the Prevalence of Hunger and Food Insecurity: The Validity of Questionnaire-Based Measures for the Identification of Households* (IRP report: Small Grants Program). Ithaca: Cornell University.
- Garnweidner, L. M., Terragni, L., Pettersen, K. S. & Mosdøl, A. (2012). Perceptions of the Host Country's food culture among female immigrants from Africa and Asia: Aspects relevant for culture sensitivity in nutrition communication. *Journal of Nutrition Education and Behaviour*, 44(4), 335-342. doi:10.1016/j.jneb.2011.08.00
- Gunnell, S. (2012). *Integration of Nutrition Education Classes Into English As Second Language Classes For Refugees* (Doktoravhandling). Utah State University, Utah.
- Hadley, C. & Sellen, D. (2006). Security and Child Hunger among Recently Resettled Liberian Refugees and Asylum Seekers: A Pilot Study. *Journal Immigrant Health*, 8 (4), 369–375.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2013). *Likeverdige helse- og omsorgstjenester – god helse for alle. Nasjonal strategi om innvandreres helse 2013-2017*. Hentet 13. mai 2016 fra:

https://www.regjeringen.no/contentassets/2de7e9efa8d341cfb8787a71eb15e2db/likeverdige_tjenester.pdf

Ikeda, J., P., Pham, L., Nguyen, K., P. & Allhoff Mitchell, R. (2002). Culturally Relevant Nutrition Education Improves Dietary Quality Among WIC-Eligible Vietnamese Immigrants. *Journal of Nutrition Education and Behavior*. 34(3), 151-158.

Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: innføring i metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Jonsson, I. M., Hallberg, L. R. M. & Gustafsson, I. B. (2002). Cultural foodways in Sweden: repeated focus group interviews with Somalian women. *International Journal of Consumer Studies*, 26(4), 328-339.

Kittler, P., G., & Sucher, K. (2004). *Food and culture* (5th ed.) Australia; Belmont, CA: Wadsworth/Thomson Learning.

Koçtürk-Runefors, T. (1991), A model for adaption to a new food pattern: the case of immigrants', *Palatable Worlds; Sociocultural Food Studies*, 185-192.

Koc, M., & Welsch, J. (2001). *Food, Foodways and Immigrant Experience*. Ryerson University: Toronto.

Kumar, B. N., Grøtvedt, L., Meyer, H. E., Sjøgaard, A. J. & Strand, B. H. (2008). *The Oslo immigrant health profile* (Rapport 2008:7). Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Larsen, A. K. (2012). *En enklere metode. Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode* (4.utg.) Bergen: Fagbokforlaget.

- Lidén, H., Eide, K., Wærdahl, R., Nilsen, A. C. E., & Hidle, K. (2013). *Levekår på mottak for enslige mindreårige asylsøkere* (Rapport 2013:3). Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Madden, Angela M. (2003). Refugees. In B. Caballero, L. Trugo & P. M. Finglas (Eds.), *Encyclopedia of Food Sciences and Nutrition*, 4927-4932: Elsevier.
- Mannion, C., A., Raffin-Bouchal, S. & Henshaw, C., J. (2014). Navigating in a strange and complex environment: Experiences of Sudanese refugee woman using a new nutrition resource. *International Journal of Women's Health*. 2014(6), 411-422.
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning* (3.utg). Oslo: Universitetsforlaget.
- McKay, F., H. & Dunn, M. (2015). Food security among asylum seekers in Melbourne. *Australian and New Zealand Journal of Public Health*, 39 (4), 344-349.
- Mellin-Olsen, T. & Wandel, M. (2005). Changes in Food Habits among Pakistani Immigrant Women in Oslo, Norway. *Ethnicity and Health*, 10 (4), 311-339.
- Neegaard, G., Jacobsen, K. A. & Reinvang, R. (2004). Når Gud bestemmer menyen: regler om mat og drikke i verdensreligionene. Oslo.
- Radimer, K., L. (2002). Measurement of household food security in the USA and other industrialised countries. *Public Health Nutrition*, 5(6A), 859-864.
- Regjeringen. (2015). *Matsikkerhet*. Hentet 1. april 2016 fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/mat/innsikt/matsikkerhet/id2357158/>
- Ringdal, K. (2011). Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode. Bergen: Fagbokforlaget.

- Rozin E., & Rozin P. (2001). Culinary themes and Variations, i Korsmeyer, C. The taste culture reader: experiencing food and drink (Eng ed.) Oxford; New York: Berg.
- Samuelsen, A. H. H. (2013). *Mattilbud- og organisering av måltider på transittmottak. En pilotstudie* (Bacheloroppgave). Høgskolen i Oslo og Akershus, Kjeller.
- Satia, A. J., Patterson R., E., Taylor, V., M., Cheney, C., L., Shiu-Thornton, S., Chitnarong, K. and Kristal, A., R. (2000). Use of Qualitative Methods to Study Diet, Acculturation, and Health in Chinese-American Women. *Journal of the American Dietetic Association* 100(8), 934-940.
- Satia-Abouta, J., Patterson, R. E., Neuhouser, M. L. & Elder, J. (2002). Dietary acculturation: applications to nutrition research and dietetics. *Journal of the American Dietetic Association*, 102(8), 1105-1118.
- Sellen, D., W, Tedstone, A., E, Frize J. (2002) Food insecurity among refugee families in East London: Results of a pilot assessment. *Public Health Nutrition*, 5(5), 637–644.
- Stene, T. A. (2013). *Mat på asylmottak*. (Masteroppgave). Høgskolen i Oslo og Akershus, Oslo.
- Terragni, L., Garnweidner, L.M., Pettersen, K.S. & Mosdøl, A. (2014). Migration as a Turning Point in Food Habits: The Early Phase of Dietary Acculturation among Women from South Asian, African, and Middle Eastern Countries Living in Norway, *Ecology of Food and Nutrition*, 53:3, 273-291, DOI: 10.1080/03670244.2013.817402
- Utlendingsdirektoratet. (udatert a). *Asylsøker*. Hentet 2. mai 2016 fra:
<https://www.udi.no/ord-og-begreper/asylsoker/>
- Utlendingsdirektoratet. (udatert b). *Asylmottak*. Hentet 14. mai 2016 fra:
<https://www.udi.no/asylmottak/>

Utlendingsdirektoratet. (udatert c). *Asylmottak: Ulike typer asylmottak*. Hentet 15. mai 2016 fra: <https://www.udi.no/en/asylum-reception-centres/onsker-a-drive-mottak/ulike-typer-asylmottak/>

Utlendingsdirektoratet. (udatert d). *Asylpraksis - Somalia*. Hentet 14.mai 2016 fra: <https://www.udi.no/en/statistics-and-analysis/statistikknotater/informasjonsnotat-om-asylsokere-fra-somalia/>

Utlendingsdirektoratet. (udatert e). *Asylsøknader etter statsborgerskap, aldersgruppe og kjønn 2015*. Hentet 2. mai 2016 fra: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-etter-statsborgerskap-aldersgruppe-og-kjonn/>

Utlendingsdirektoratet. (udatert f). *Informasjonsnotat om asylsøkere fra Syria (2015)*. Hentet 2. mai 2016 fra: <https://www.udi.no/en/statistics-and-analysis/statistikknotater/informasjonsnotat-om-asylsokere-fra-syria-2015/>

UDI regelverk. (2016a). *Asylpraksis - Somalia*. Hentet 14. mai 2016 fra: <https://udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-praksisnotater/pn-2013-002/>

UDI regelverk. (2016b). *Rutiner og Satser for økonomiske ytelser til beboere i statlig mottak, regulerte satser 2016*. (Sist endret: 03.02.2016). Hentet 5.mai 2016 fra: <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2008-035/rs-2008-035v1/>

United Nations. 2016. *International Migration Report 2015: Highlights* . Hentet 13.mai 2016 fra: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2015_Highlights.pdf

VEDLEGG

Vedlegg 1: Intervjuguide

Vedlegg 1

INTERVJUGUIDE

Introduksjonsrunde

- Presentere oss selv, snakke litt om oppgavens tema og spørsmålene vi kommer til å stille
- Forklare hva intervjuet skal brukes til
- Forklare taushetsplikt og anonymitet
- Informere om båndopptak og spørre om samtykke fra deltakere
- Presentasjon av deltakere og eventuelle spørsmål (Hvem er de, hvor i Syria kommer de fra? Hvor lenge har de vært her, alder, eventuelle barn).
- Starte lydopptak

Introduksjon: Når man flytter og kommer til et nytt land er det ofte mange ting som er annerledes. Vi vil snakke med dere om hva har skjedd med matvanenene deres etter at dere har flyttet til Norge.

Kostholdsendringer

- Etter at dere kom til asylmottaket, hvordan har kostholdet deres endret seg?
- Hva vil dere si er de største endringene dere har opplevd i forhold til mat og kosthold etter at dere kom hit?
- Hvor viktig er det for dere å spise mat fra deres hjemland?
- Hvorfor er dette viktig for dere?
- Er det noen matretter eller matvarer dere savner fra hjemlandet. Hvilke?
- Er det noen typer mat som dere unngår å spise?
- Har dere spist norsk mat? Hvis ja: hva har dere spist?
- Har dere prøvd å lage noen norske matretter? Hvis ja; hvilke? Hvis nei; har dere lyst til å prøve?)

Måltider og innkjøp av mat

- Kan dere beskrive måltidene deres?
- Hvor mange måltider spiser dere per dag?

- Hvor spiser dere disse måltidene?
- Hva spiser dere til de ulike måltidene? (Frokost, lunsj, middag, mellommåltider).
- Hva spiser barna? (Frokost, lunsj, middag, mellommåltider).

- Hvor handler dere mat?
- Hvorfor handler dere i de butikkene dere gjør?
- Er det vanskelig å handle i norske butikker? Hvorfor er det vanskelig?
- Er det vanskelig å finne den maten dere liker i norske butikker?
- Får dere tak i den maten dere ønsker å spise?
- Får dere tak i den maten dere ønsker til familien? Har dere noen utfordringer eller vanskeligheter med dette? Hvis ja; hvilke?
- Fikk dere noen informasjon om hvor dere kunne handle da du kom til mottaket?
- Hvordan ble dere kjent med norske butikker og norske matvarer?

Økonomiske ressurser og strategier

- Etter at dere kom til Norge; har dere noen gang vært bekymret for om dere har hatt nok mat til dere og familien deres?
- Hva gjør dere dersom dere har lite penger til å kjøpe mat?
- Er det noen matvarer dere slutter å kjøpe dersom dere har lite penger?
- Har dere noen gang spist mindre måltider eller hoppet over måltider fordi dere ikke har hatt nok penger?
- Hva med barna deres? Har dere noen gang opplevd at de ikke har fått nok mat eller måttet hoppe over måltider?

Behov for informasjon

- Da dere først kom til Norge: Dersom dere skulle ha fått informasjon om mat, hva slags informasjon hadde det vært nyttig å få?
- Hvordan ville dere ha likt å få denne informasjonen presentert?